

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

BĚŽECKÉ LYŽOVÁNÍ JAKO SPECIFICKÝ SOCIOKULTURNÍ FENOMÉN: VZNIK ORGANIZOVANÝCH LYŽAŘSKÝCH SPOLKŮ V ČESKÝCH ZEMÍCH

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7504R269 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Kamila Knopová**
Vedoucí práce: PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Kamila Knopová
Osobní číslo: P11000612
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Běžecské lyžování jako specifický sociokulturní fenomén: vznik organizovaných lyžařských spolků v českých zemích
Zadávající katedra: Katedra filosofie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka se bude v průběhu příprav a vypracování řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucího bakalářské práce. Studentka ve své závěrečné práci prokazuje schopnost syntetizovat a aplikovat teoretické a praktické znalosti, dovednosti a kompetence, které získala a rozvinula v průběhu studia na FP TUL. Cílem práce je analyzovat kulturně-historické pozadí vzniku organizovaného lyžování v českých zemích s ohledem na kulturně-společenské aspekty tohoto sportu. Metodou práce je analýza literárních zdrojů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHOVANEC, F. Dějiny lyžování. 1. vyd. Praha: SPN, 1989.

KULHÁNEK, O. Malá encyklopedie lyžování. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987.

KULHÁNEK, O. Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství. 1. vyd. Praha: Olympia, 1989.

PACINA, V. Sport v království českém. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1986.

ŠTUMBAUER, J. Přehled československých dějin tělesné výchovy a sportu. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1990.

ISBN 80-704-0046-3.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jana Jetmarová, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Milan Exner, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí práce PhDr. Janě Jetmarové, Ph.D., za poskytnutý čas, cenné rady a připomínky, dále za ochotu a trpělivost, kterou jsem velmi potřebovala při zpracování bakalářské práce.

Poděkování patří také panu Mgr. Aleši Sukovi, dlouholetému trenérovi TJ SVS Krkonoše Vrchlabí a amatérskému historikovi lyžování, bez jehož pomoci a neuvěřitelné znalosti počátků lyžování i detailů o životech horalů na přelomu 19. a 20. století v Krkonoších by tato práce nebyla ucelená.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je analyzovat kulturně-historické pozadí vzniku organizovaného lyžování v českých zemích s ohledem na kulturně-společenské aspekty tohoto sportu. Ve své práci propojuji vybrané poznatky z oblasti sociální teorie s deskripcí reality života v horských oblastech českých zemí na přelomu 19. a 20. století. Základními analytickými nástroji k uchopení společenského života prvních lyžníků v Království českém v mé práci jsou pojmy a koncepty Pierra Bourdieua habitus, sociální pole, sociální kapitál, ekonomický kapitál a další.

Klíčová slova

habitus, sociální kapitál, symbolický kapitál, ekonomický kapitál, sociální pole, běžecké lyžování, vlastenectví, Sokol

Abstract

The goal of this Bachelor's thesis is to analyze the cultural and historical background of the origin of organized cross country skiing in Czech countries. The thesis is concentrated on the cultural and social aspects of this sport. I link up selected findings of social theories and I try to describe the reality of living during the 19th and 20th century in mountain areas in Czech countries. The basic analytic tools I use to present a social life of the first skiers in the Czech kingdom are the concepts of Pierre Bourdieu. The key words are habitus, social field, social capital, economic capital, etc.

Keywords

habitus, social capital, economic capital, social field, cross country skiing, patriotism, Sokol

Abstract

The goal of this Bachelor's thesis is to analyze the cultural and historical background of the origin of organized cross country skiing in Czech countries. The thesis is concentrated on the cultural and social aspects of this sport. I link up selected findings of social theories and I try to describe the reality of living during the 19th and 20th century in mountain areas in Czech countries. The basic analytic tools I use to present a social life of the first skiers in the Czech kingdom are the concepts of Pierre Bourdieu. The key words are habitus, social field, social capital, economic capital, etc.

Keywords

habitus, social capital, economic capital, social field, cross country skiing, patriotism, Sokol

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
1 Úvod	11
2 Přehled základní literatury věnující se počátkům českého lyžování	12
3 Důvody rozvoje sportovních aktivit na přelomu 19. a 20. století	13
4 Aplikace teorie Pierra Bourdieua	15
4.1 Habitus.....	15
4.2 Symbolický kapitál	18
4.3 Sociální kapitál	19
4.4 Ekonomický kapitál	21
4.5 Sociální pole	23
5 Společenské zvyklosti a oblékání na sport	25
5.1 Společenský katechismus	25
5.2 Odívání na zimní sportovní aktivity	26
6 Osobnosti spjaté s dějinami českého lyžování	27
6.1 Bohumil Hanč.....	27
6.1.1 Přivýdělek a obživa.....	28
6.1.2 Hančův symbolický kapitál.....	29
6.2 Václav Vrbata	30
6.2.1 Pohledem kamaráda	30
6.2.2 První vlastní lyže.....	31
6.3 Poslední závod.....	32
6.4 Jan Buchar	34
6.4.1 Učitelská profese.....	35
6.4.2 Značení horských tras	35
6.4.3 Iniciativa v Klubu českých turistů	36
6.5 Josef Rössler-Ořovský.....	37
6.5.1 První dovezené lyže do Království českého	38
6.5.2 Opravdové přátelství	39
6.5.3 Aktivity, na nichž se významně podílel	39
7 Počátky lyžařských klubů v Království českém	41

7.1	Vznik Svazu lyžařů v Království českém.....	41
7.2	Osobnosti, které se podílely na vzniku organizovaného lyžování.....	42
7.3	Ekonomické souvislosti.....	43
8	Sokol.....	46
8.1	Vznik prvního ryze českého spolku.....	47
8.2	Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner	47
9	Závěr.....	49
10	Seznam použité literatury.....	50

Seznam použitých zkratek

c. k.	císařsko-královské
ČKS Ski Jilemnice	Český krkonošský spolek Ski Jilemnice
ČSK Praha	Český Ski klub Praha
KČT	Klub českých turistů
zl.	zlatých

1 Úvod

Téma spojené s běžeckým lyžováním jsem si nevybrala náhodně. Běžeckému lyžování se věnuji odmalička a jeho historie je velice zajímavá a poučná.

Tématem mé bakalářské práce je běžecké lyžování jako specifický sociokulturní fenomén, se zaměřením na vznik organizovaných lyžařských spolků v českých zemích a nejvýznamější osobnosti, které se na jejich založení podílely. Snahou je analyzovat počátky běhu na lyžích v českých zemích a nahlížet na tuto problematiku skrze kulturně-společenské aspekty sportu. K uchopení společenského života přes analytické nástroje jsem použila pojmy habitus, symbolický, sociální a ekonomický kapitál a sociální pole. Práce se rovněž snaží dokázat, že sportovní vyžití jakožto volnočasový fenomén, v našem případě běžecké lyžování, je od svého vzniku velice úzce spojeno s kulturním a společenským životem.

Po bibliografickém a historickém úvodu se věnuji aplikaci poznatků francouzského sociologa a antropologa Pierra Bourdieua, které jsou rozpracovány mimo jiné v jeho knize *Teorie jednání*.

Druhý oddíl je zaměřen na představení osobností, které neodmyslitelně patří do dějin českého lyžařství. Seznamuje se životem Bohumila Hanče a Václava Vrbaty, podrobně se věnuje tragickému závodu roku 1913 a jeho symbolickému významu. Dále zmiňuje Jana Buchara a Josefa Rösslera-Ořovského, průkopníky a zakladatele turistiky a lyžování.

Poslední část je zaměřena na počátky lyžování v Království českém. Popisuje vznik prvních spolků, vznik Svazu lyžařů a také tělovýchovné organizace Sokol, který se dá právem považovat za předchůdce všech klubů u nás a dlouhou dobu i úzce souvisel s manifestací vlastenectví.

Ve své práci vycházím zejména z publikací z oblasti sociální teorie, sociologie životního stylu a sportu a historie.

2 Přehled základní literatury věnující se počátkům českého lyžování

Projdeme-li literaturu týkající se historie běžeckého lyžování v českých zemích, zjistíme, že knih zabývajících se touto tematikou je relativně malé množství.

Primární literaturou pro psaní bakalářské práce mi byly knižní publikace.

V roce 1963 vydal Miroslav Rampa ve Východočeském nakladatelství knihu s názvem *Na hřebenech vichřice*. Kniha vyšla k padesátému výročí závodu, při kterém zahynuli Bohumil Hanč a Václav Vrbata. Autor zde seznamuje čtenáře s informacemi, jež získal přes známé a kamarády zmíněných dvou mužů o jejich životech, o závodu, který se stal oběma osudným.

Další stěžejní publikací pro moji práci byla kniha s názvem *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnarů* napsaná Janem Luštincem a graficky upravená Romanem Karpašem. Publikace vyšla v Liberci roku 2002 v Nakladatelství Romana Karpaše. Luštinec zde seznamuje čtenáře se životem významného krkonošského učitele Jana Buchara, který se snažil informovat obyvatelstvo žijící na horách i mimo ně o lyžování. Jeho přednášky byly pro lidi zajímavé a přitažlivé, jelikož byly doplněny fotografiemi Bucharova přítele Josefa Vejnarů. V knize najdeme snímky tehdejší krajiny a dozvíme se podrobnosti o životě lidí v nehostinných horských podmínkách.

Mnoho důležitých informací jsem vyčetla z knihy Václava Paciny *Sport v Království českém*, vydané roku 1986 v Praze v nakladatelství Mladá fronta. Na základě jedné z kapitol jsem se mohla zamyslet nad životem Josefa Rösslera-Ořovského, majitele prvních lyží v Království českém, propagátora běžeckého lyžování a zakladatele spousty dalších sportovních odvětví.

Otto Kulhánek napsal rozsáhlou publikaci nazvanou *Zlatá kniha lyžování* s podtitulem *Z dějin československého a světového lyžařství*. Kniha byla vydána v nakladatelství Olympia v Praze roku 1989.

3 Důvody rozvoje sportovních aktivit na přelomu 19. a 20. století

Na konci 19. století se začínají výrazně měnit podoby sociálního života evropské společnosti. Jedním z důvodů je vedle postupující industrializace a rozvoje kapitalismu stěhování se do měst za práci.¹ Sport je možné pojímat jako produkt městské, průmyslové civilizace.² Vrstva lidí, kteří začali sportovat, náležela k buržoazii, jelikož měla dostatek prostředků, finanční a materiální předpoklady a časové možnosti.³ I na horách se postupně mění časové nároky na práci, lidé již nemusí od rána do večera dřít na poli, zbývá jim po práci trochu volného času, který mohou využít buď pro svůj přivýdělek, či jej strávit se známými a kamarády. Tím, že nemusí celodenně pracovat, se mění jejich životní rytmus a začínají objevovat krásy aktivního odpočinku. Mají čas a energii zajít si na procházku po nejbližším okolí.

Z toho vyplývá vznik specifického habitu spojujícího všechny sportovce, po práci se ve volném čase věnují sportu, potkávají se, utvářejí se sociální sítě, rozšiřuje se sociální kapitál.

Pro dělníky, kteří vysilujícím způsobem pracovali až dvanáct hodin denně, nepředstavoval sport vzpuru proti konzumnímu životu. V nich vyvolával představu, že se jedná jen o panskou zábavu, na kterou oni nemají ekonomický ani sociální kapitál a jejich habitus není tomuto druhu trávení volného času přizpůsoben.⁴ Pro buržoazní vrstvy společnosti znamenal sport návrat k přirozenému způsobu života. Lidé toužili poznávat krásy přírody například prostřednictvím turistiky.⁵

Sport se na počátku 20. století stal pro mnohé zájemce exkluzivním zážitkem. Nemohl si to dovolit každý, ekonomický kapitál hrál velice důležitou roli. I v lyžování tak tomu z počátku bylo. Lyže byly drahé, objednané z ciziny stály v roce 1891 až 11 zlatek, o pár let později lyže domácí výroby 5 zl.⁶ Investovat do jejich koupě nemohl člověk s ekonomickým

---

¹ GIDDENS (2013), s. 116–118.

² PETRUSEK, MAŘÍKOVÁ, VODÁKOVÁ (1996), s. 1150.

³ CHOVANEC (1989), s. 27.

⁴ PACINA (1986), s. 97.

⁵ CHOVANEC (1971), s. 23.

⁶ CHOVANEC (1971), s. 39.

kapitálem na hranici přežívání ze dne na den. Přesto sportovci z řad chudého úřednictva byli ochotní obětovat těžce vydělané zlatky a krejčary. Jak zmiňuje Pacina, i několik málo jedinců, kteří sportovali, museli mít v čele jedince zajištěné, s vysokým ekonomickým kapitálem. Ti si pak mohli dovolit vložit zlatky do sportovního potěšení.⁷

Kupovali si je podnikatelé, obchodníci či doktoři, zkrátka lidé, kteří měli zajištěn ekonomický kapitál pro sebe i svou rodinu. Velký rozdíl panoval mezi lidmi z Prahy, např. mezi Josefem Rösslerem-Ořovským, spolumajitelem menší továrny, jehož život a poměry jsou v práci detailněji rozebrány, a Bohumilem Hančem, jenž žil skromně a namáhavě vzhledem k obtížným přírodním podmínkám a malému ekonomickému kapitálu.

Jak již bylo naznačeno, i habitus nebyl pro všechny sportovce stejný a není možné je sdužovat dohromady. Je potřeba odlišit životní styl a rytmus. Pěkně se to dá zobrazit na Rössleru-Ořovském a Hančovi, každý z nich jako by reprezentoval jednu ze sociálních skupin. První pocházel z rodiny pražského obchodníka, solidně zajištěné. Dostalo se mu kvalitního kapitálu vzdělání a mohl svou chytrost aplikovat v zakládání různých sportovních klubů. Druhý pocházel z podkrkonošské chudé rodiny, kde byl každý den bojem o přežití. Kapitálu vzdělání se mu dostalo méně, jelikož si jeho rodina nemohla tolik prostředků dovolit. I přes odlišnosti životních stylů najdeme u skupin spojující rys. Tím je záliba v pohybu, láska k přírodě a radost z dobře odvedené práce, ať už je to manažerský či sportovní výkon. Obě skupiny se potkávají při sportovních kláních, což potvrzuje myšlenku, že sport rozvíjel nejen fyzickou kondici, ale také sociální kapitál. Při setkáních není vidět nevraživost vůči soupeři, naopak uznání a radost, že se mohou i přes odlišný životní styl utkat.

---

⁷ PACINA (1986), s. 97.

4 Aplikace teorie Pierra Bourdieua

4.1 Habitus

V práci *Teorie jednání* rozvíjí Pierre Bourdieu svou teorii, která pracuje s pojmy kapitál, pole a habitus. Tyto pojmy vysvětlují „*dvousměrný vztah mezi strukturami objektivními (strukturami sociálního pole) a strukturami osvojenými (strukturami habitusu)*.“⁸

Habitus dle vytyčení Pierra Bourdieua je generativní a jednotící princip, který z typických vztahových rysů lidí v určitém postavení vytváří jednotný životní styl u volby praktických činností, osob i statků. Habitusy ukazují odlišnosti v praktických činnostech, například co a jakým způsobem jí člověk z nižší třídy je odlišné od stravy majitele továrny. Tyto rozdíly jsou viditelné ve všech činnostech. Liší se politické názory i způsoby jejich vyjadřování, každý člověk si zvolí jiný sport apod. Habitusy fungují také jako klasifikační schémata a rozlišování různého vkusu.⁹ V této bakalářské práci jej použiji, abych ukázala, že i přes odlišnosti si lidé dokáží najít zálibu, jakýsi cíl, který má schopnost všechny sblížit.

Pojem habitus pochází z latiny a jde o rys spojený s nositelem, mravní postoj spojený s dispozicí. U Bourdieua je popisován jako strukturovaný, kolektivně sdílený soubor dispozic a předpokladů, které jednotlivec získává v závislosti na společenských podmínkách¹⁰ a disponuje jimi. Pojem habitus v mé bakalářské práci vystihuje postoj, který lidé české národnosti žijící převážně v horských oblastech zastávali v počátcích 20. století. Postoj, kdy každý jedinec se musel snažit odvést nejlepší práci, uživit svoji rodinu a přitom si zachovat pokud možno optimistický přístup k životu. Celodenní tvrdá práce přispěla k dobré fyzické kondici a s tím spojená houževnatost, vytrvalost a vynalézavost byly dobrým předpokladem, aby dosáhli úspěchu a pokroků nejen ve sportu.

Do prostoru postojů se sociální pozice zobrazují prostřednictvím dispozic.¹¹ Vlastnosti aktérů v praktických činnostech a statcích se odrážejí i v jejich různém postavení. „*Každé*

---

⁸ BOURDIEU (1998), s. 7.

⁹ BOURDIEU (1998), s. 16.

¹⁰ *Filosofický slovník* (2009), s. 127.

¹¹ BOURDIEU (1998), s. 14.

*třídě pozic odpovídá určitá třída habitusů (či zálib).*¹² Záliby jsou produkty společenských podmínek, které odpovídají postavení aktéra.

Myšlenku habitu aplikujeme na způsob života krkonošských horalů, na příběh Hanče a Vrbaty. Jedná se o příběh dvou mužů, kamarádů, kteří se i v nejtěžší životní situaci vzájemně podpořili a ukázali své životní a mravní hodnoty. Mravním postojem spojeným s dispozicí je nepochybně čestnost spojená s výbornou fyzickou kondicí těchto mužů. Své mravní hodnoty se snažili udržet v jakýchkoli podmínkách. Na horách byl výdělek těžký, večer ženy uložily děti ke spánku a spolu s muži a prarodiči zasedaly k práci na tkalcovských stavech. Utkat několik utěrek, kapesníčků či ubrusů byla jediná možnost, jak si k tomu málu z denní práce přivydělat na živobytí.

Habitus bývá interpretován i z pohledu psychologického. „*Obvyklé chování, osvojené spontánním opakováním nebo záměrným učením, s tendencí automatizovat se, tedy probíhat s maximálními nároky na aktivní pozornost.*“¹³ V zimě, kdy byly horské chalupy zasypány sněhem, scházeli tamní obyvatelé se svými výrobky dolů do měst, aby utržili pár zlatek. V nehostinných místech se jim nechodilo dobře, proto uvítali každé možné ulehčení. To přinesly zprvu sněžnice, později se osvědčily ještě mnohem lépe lyže. Naučit se na nich pohybovat nebyl jednoduchý úkol. Přesto ve svém učení neustávali a opakování přineslo úspěch v podobě snáz zvládnutého pohybu. Hanč poté, co si zakoupil své první lyže, na nich cvičil, kdykoli to bylo možné. Byl to pro něho hlavní dopravní prostředek, ale i jediná možnost relaxovat. Pro ulehčení námahy spojené s tímto pohybem bylo nutné zautomatizovat si kroky, cítit se na lyžích stabilně. Hanč jezdil na zasněžených stráních, zpočátku musel sám přijít na to, jak pohyb na lyžích efektivně zvládat. To ho spojovalo se skupinou lidí, sdílejících stejný habitus, stejnou sumu „poznání“ o pohybu na lyžích. Společnou měli také znalost udržování lyží v dobrém stavu. Mohli sjíždět po lesních stezkách, hovořit o kvalitě sněhu, povětrnostních podmínkách či vlhkosti vzduchu. Každý sportovec, který někdy absolvoval závod, je plný dojmů, které nejlépe pochopí právě jeho kolega. Po závodech si sdělovali dojmy a pocity radosti i strasti. Jsou rádi, že je ten druhý vyslechne a soucítí s nimi. I přes vzájemné přátelství nezapomínali na soutěživost a vzájemnou rivalitu. Jak přišel závod,

---

¹² BOURDIEU (1998), s. 14.

¹³ DUROZOI, ROUSSEL (1994), s. 96.

chtěl každý vyhrát. Takto nabyté habitusy pak vedly k výborné pohotovosti a Hanč mohl snadněji, rychleji a kvalitněji uběhnout několik desítek kilometrů.

Je možné pozastavit se nad tím, jak si byli při závodě schopni porozumět lidé různých národností – Češi, Norové, Němci – vzhledem ke značným rozdílům životních okolností a nedostatečným jazykovým dispozicím. Šlo to celkem jednoduše, na počátku 20. století byla němčina na našem území běžně používaná, do roku 1918 byla navíc úředním jazykem. Tato jazyková bariéra tedy odpadá. S norskými závodníky si rozuměli především pomocí mezinárodních názvů, jako např. ski, ale hlavně přes gestikulaci. Postupem času se obě strany naučily řadu slov a pojmů z řeči toho druhého.

Podle Bourdieuových výzkumů je důležité, abychom vztah mezi dispozicemi (habitusy) a sociálním postavením a zaujímáním postojů správně analyzovali. Vysvětluje, že je nutné srovnávat tyto pojmy od systému k systému a ne napříč jimi, jelikož by se člověk mohl snadno dopustit omylu a položit na roveň vlastnosti strukturálně odlišné či naopak.¹⁴

Bourdieu uvádí, že se stává, že aristokracie opustí činnost, kterou dříve provozovala, ztratí o ni zájem, protože se činnost rozšířila do nižších vrstev měšťanů či lidových vrstev.¹⁵ V počátcích lyžování v Království českém tomu bylo nejprve podobně, tento druh sportu provozovali ti, kteří na tuto zálibu měli dostatečný ekonomický kapitál. Později se sice sport rozšířil i do nižších vrstev, ale nepřestal být atraktivním pro šlechtu. Habitus prvních zámožných lyžařů se však lišil od života krkonošských sportovců. Životní styly se lišily, bohatí si mohli dovolit o víkendech jet na hory, kde lyžovali. Chudší sice bydleli v místě, kde byly dobré sněhové podmínky, ale brali lyže jako lepší dopravní prostředek než sněžnice. Obě skupiny se potkávají jednak na horách na společných túrách, ale hlavně na závodech. Při těchto setkáních mezi nimi nepanují značné rozdíly, protože všem záleží hlavně na příjemně stráveném času s kamarády a sdílejí lásku ke stejnému sportu. Za konkurenci byli rádi, představovala příležitost se s někým porovnat.

---

¹⁴ BOURDIEU (1998), s. 13.

¹⁵ BOURDIEU (1998), s. 12.

4.2 Symbolický kapitál

Symbolickým kapitálem je kterákoli vlastnost (kapitál kteréhokoli druhu – ekonomický, kulturní, sociální), pokud je nahlížena sociálními činiteli, jejichž kategorie vnímání jsou takové, že ji dokáží poznat (vidět) a uznat, ocenit. Symbolickým kapitálem vidí Bourdieu například čest, jak na ni nahlízejí středomořské národy. Čest je tvořena jenom pověstí či představou druhých, kteří podle svých společenských přesvědčení hodnotí danou vlastnost nebo chování jako čestné či nečestné. Jakýkoliv druh kapitálu nabývá formy, pokud je na něj nahlíženo v kategoriích vnímání. Nahlízející si již osvojil opozice ve struktuře kapitálu a dokáže rozeznávat distinkce vzdělaný/nevzdělaný, bohatý/chudý a další.¹⁶

Mluvíme-li o symbolickém kapitálu, jak jej popsal Bourdieu, znamenalo lyžování pro průkopníky tohoto sportu velmi mnoho. Lidé, kteří uměli lyžovat, byli ve svých obcích a městech uznáváni a také si toho sami náležitě vážili. Počátek čehokoli nového není lehký a tak tomu bylo i zde. Lyžovat nemohl každý. Ski neboli lyže mělo jen pár vyvolených. K prvním vlastníkům lyží patřil Josef Rössler-Ořovský.

Město Jilemnice se v 90. letech 20. století stalo turisticky velice atraktivním městem. V horských oblastech žili lidé chudí, kteří se živili obvykle tkalcovstvím, sklářstvím či košíkářstvím. V chalupách nebyl dostatek financí na to, aby si lidé mohli dovolit koupit lyže jako předmět své zábavy. Zprvu se za ně platilo 11 zlatek a 60 krejcarů. Pro srovnání plat pekařského učně činil 1 korun denně.

Mezi Jilemnicí a Prahou vznikl jakýsi obchod. Jilemnice měla k dispozici terény na lyžování, poskytovala ubytování pro turisty. Na horách mohli lyžaři rozvíjet svůj fyzický kapitál. Praha měla bohaté zájemce o lyžování, kteří naopak mohli zlepšovat ekonomický kapitál jilemnických ubytovatelů. Učitel Buchar spolu s jilemnickým klubem pořádal pro Pražany výlety do hor a ti zase využívali svých kontaktů, sociálního kapitálu, k lepší propagaci lyžování v tisku, čímž získávali „skijáci“ symbolický kapitál. Ukazuje se tedy, že snaha o zlepšení životních podmínek horalů byla významným symbolickým kapitálem Jana Buchara a přes jejich kontakty si zároveň rozšiřoval svůj sociální kapitál.

---

¹⁶ BOURDIEU (1998), s. 81.

Jako symbolický kapitál se dá považovat i fyzická dispozice. Právě schopnost a um lyžovat byla velmi atraktivní. První lyžaři se učili metodou pokusu a omylu, mnohokrát upadli, ale když již na lyžích uměli, mohli učit zájemce. Sociální komunita si je náležitě považovala. Opět si jako příklad vezmeme Josefa Rösslera-Ořovského. Byl to člověk neskutečných vlastností, ve sportovních odvětvích na co sáhl, to se začalo rozvíjet. I díky majetnému otci byl vlastníkem bohatého sociálního kapitálu a to vedlo k dalším výhodám. Znal spousty lidí, samozřejmě i zámožných a svou další schopností perfektní komunikace jim vysvětlil, proč by měli peníze investovat zrovna do jeho projektu. Vše bylo propojeno, sociální kapitál kontaktů byl rozšiřován přes symbolický kapitál, což vedlo to k navýšení ekonomického kapitálu například Bruslařského klubu.

Kdosi ze Svazu lyžařů (viz dále) měl bohatý společenský kapitál a znal zřejmě někoho od drah. Tímto kontaktem lyžaři získávali slevy na železnice ve výši 33–40 % a oboustranně se tento obchod stal výhodným. Železnice lákaly na slevy a hojný počet lyžařů jich využíval a jezdil do Krkonoš za zábavou, lyžováním.

4.3 Sociální kapitál

Buchar zval na společné výlety do hor své přátele a příznivce nového sportu z Vysokého nad Jizerou, z Harrachova, z Vrchlabí a okolních míst, kteří pro něj znamenali důležitou složku sociálního kapitálu. Často za ním přijížděli i členové pražského Ski klubu.

Na společných výpravách bývalo veselo, zpívalo se a lidé se radovali. Víkendový výlet z Prahy do Krkonoš zdaleka tenkrát nebyl jednoduchou záležitostí jako dnes. Jistou představu o tom, jak vypadal takový víkend strávený na lyžích a ve vlaku, můžeme získat z výpovědi Josefa Rösslera: „*Vyjížděli jsme v sobotu v půl dvanácté v noci z Prahy severozápadní drahou do Martinic, kam jsme dorazili v neděli kolem šesté ráno,*“ cituje Rösslerovy vzpomínky Rampa. „*V Jilemnicích U modré hvězdy jsme posnídali a ještě za tmy vyjeli na hory. Obyčejně kolem štěpanické školy a dál už s panem řídícím Bucharem na Žalý ... atd. Tyto výlety byly zároveň vyučovacímí kursy a kdo nebyl houževnatým bojovníkem, odpadl. V pondělí prvním nočním vlakem jsme se vraceli do Prahy. Dnešní lyžaři nemají ani potuchy, kolik námahy, otužilosti a vytrvalosti bylo tehdy zapotřebí k tomu, být každou neděli na horách a obětovat*

*tomu vždy dvě noci.*¹⁷ Tyto výlety utužovaly sociální kapitál sociálních aktérů, pravidelně se účastnících.

Vesniční obyvatelé zprvu nebyli moc nadšení z turistů, kteří k nim do hor jezdili za zážitkem. Nejprve si nepouštěli návštěvníky moc k tělu, byli rezervovaní,¹⁸ ale to jim nemohl mít nikdo za zlé. Již při prvních slovech byl totiž znatelný rozdíl v pražské a krkonošské mluvě. Obyvatelé hor si mysleli, že se jim návštěvníci posmívají, ale nebylo tomu tak. Oni byli spíše okouzleni místní mluvou, které občas ani nerozuměli. Postupem času zjistili, že situace je jiná, že jim turisté nechtějí žádným způsobem uškodit, ale naopak pomoci a zároveň si vychutnat krásy hor, které v Praze nemohou vidět. Celkově zavést novinku na vesnici nebyl vůbec jednoduchý úkol. Lidé vítali nové vynálezy pouze tehdy, přineslo-li to okamžitý a přesvědčivý efekt. Jako příklad zmiňuje Luštinec¹⁹ zavedení petrolejové lampy oproti původní louči či kapající lojové svíci. Velice kladně a bez problémů přijali také lyže. Sněžnice, přivazované k podrážkám bot, nevyhovovaly tolik náročným terénům. S lyžemi neměli žádné zkušenosti, učili se na nich stát a chodit buď sami, či za doprovodu zkušenějšího lyžaře, ale i přes veškeré pády a námahu byli lidé za tato „prkýnka“ rádi.

Důležitým aspektem sociálního kapitálu je také oblečení. Oblékání na ski nebylo nic jednoduchého. Pražské ženy zpočátku nevěděly, co na ně v horách může počasí nachystat. Na lyže chodily v sukních a velkých moderních kloboucích, aby vypadaly k světu a dobře zapadly do místní komunity. Sice jim to slušelo, ale z hlediska praktičnosti to nebylo vhodně zvolené. Postupem času zvykly kalhotám a sukně si nasazovaly přes ně, pokud chodily na vlak přes Prahu, kde na to nebyli lidé zvyklí a lyžařky by slýchaly posměšné, kritizující komentáře. Mezi Pražany a např. jilemnickými lyžaři nebyly zpočátku dobré vztahy. Ženy z hor volily teplejší a pohodlnější oblečení, je pravdou, že ani nedisponovaly takovým ekonomickým kapitálem, aby si mohly dovolit vysoký komfort v oblékání jako městské ženy.²⁰

Vytváření sociálního kapitálu byla jednoznačně záležitost kontaktu s druhými lidmi. Člověk se s někým seznámil, dotyčný znal další lidi, kterým doporučil prvního, a už se tvořila

---

¹⁷ RAMPA (1963), s. 24–25.

¹⁸ LUŠTINEC (2002), s. 52.

¹⁹ LUŠTINEC (2002), s. 66.

²⁰ SUK (2015).

síť sociálních kontaktů. Velmi bohatý na sociální kapitál byl Josef Rössler-Ořovský. Jedny z prvních kontaktů získal přes svého otce, obchodníka. Dalším zdrojem rozšíření jeho rozhledů byla sportovní setkávání. Na závodech nebo na schůzích se seznámil s mnoha lidmi, kteří jej představili dále.

V lyžování vznikaly a vznikají sociální sítě, jež propojovaly všechny milovníky tohoto sportu u nás i v zahraničí. Tyto sítě se následně aktivovaly i mimo lyžování, vznikala osobní přátelství na celý život. To prokázal i Karel Jarolímek, když se po Hančově smrti nezištně staral o jeho syna. Jindy při náhodném setkání si lyžaři potřásli rukama, sdělili si informace o nynějším životě a zavzpomínali na doby, kdy se jako soupeři utkávali při závodech.

4.4 Ekonomický kapitál

Ekonomický kapitál podle Bourdieua představuje objem kapitálu, s nímž mohou aktéři nakládat za účelem dosahování svých cílů. Uvádí, že pokud porovnáme ekonomický a kulturní kapitál nekvalifikovaných dělníků, bude samozřejmě nižší než celkový kapitál například podnikatelů a univerzitních profesorů. I mezi těmito povoláními se najdou rozdíly. Profesori jsou bohatší na kulturní kapitál a podnikatelé oproti tomu na ekonomický kapitál.²¹

Obyvatelé horských vesnic se na počátku 20. století živilí především tkalcovstvím a obchodem s plátny. Plodiny sklizené z pole by je neuživily. V menší míře byli zaměstnáni dřevorubectvím a sklářstvím, které například v Harrachově přetrvalo až do dneška. Lidé po večerech také jako přivýdělek brousili skleněné korálky. Hornictví zaniklo a ani pozdější snaha o obnovení těžby neobstála.²²

V počátcích rozvoje nového sportu lyžařského bylo nutné investovat ekonomický kapitál především do koupě lyží, ale postupně se vyvíjela i potřeba vhodného oblečení či vosků na přípravu lyží k jízdě. Chudší lidé si na horách poradili a jezdili na prknech od sudů, ale pro kvalitní poježdění bylo vhodnější pořídit si opravdové lyže.

Nový sport znamenal také vložení ekonomického kapitálu do zimních dovolených. Horalé si s příchodem lyžařů-turistů o něco zlepšili svou životní úroveň a za zlatky, utržené

---

²¹ BOURDIEU (1998), s. 12.

²² LUŠTINEC (2002), s. 91, 92.

z pronájmů a péče o ně, mohli koupit nezbytné jídlo a ošacení. Návštěvníci hor z Prahy si udělali čas na zimní dovolenou a jeli relaxovat na lyže například do Jilemnice.

V Jilemnicích zareagovali na větší příliv turistů a restauratěři vložili ekonomický kapitál do zlepšení vybavení pokojů, aby se hostům u nich více líbilo a zavítali k nim znovu. Občas se totiž stávalo, že když nebylo místo, spalo se na půdě na seně.²³

V Krkonoších byly stavěny horské boudy, z iniciativy a díky osobní pomoci Jana Buchara. Velké investiční prostředky poskytl správce jilemnického panství hrabě Harrach, jelikož si byl vědom, že tento průlomlepší zároveň životní podmínky horských obyvatel. Ekonomický kapitál tzv. budařů, majitelů bud, kteří své staré chaty předělali na stavení s celoročním pohoštěním, byl navyšován nejen ubytováním a vlastním občerstvením, ale nabízeli ke koupi také domácí mléčné výrobky. Na počátku 20. století se již vyskytují suvenýry. Turisté si mohli vybrat z několika pohlednic s motivem lyžaře, dále z upomínkových předmětů fialkový kámen²⁴ či ze dřeva vyřezávané miniatury Krakonoše, krabičky, hračky či pletené košíky. Skleněné výrobky si opatrovali obvykle jen ti, kteří poskytovali ubytování ve městě a měli zaručenější odbyt.²⁵

Obrovský přínos pro rozvoj infrastruktury Krkonoš měl hrabě Jan Harrach. Z jeho financí byla postavena restaurace a rozhledna na Žalém, přispěl na místní železnici, která vede z Jilemnice do Rokytnice nad Jizerou, pomáhal budovat turistické stezky. V neposlední řadě měl obrovský zájem na tom, aby byly krásy přírody chráněny, proto nechal roku 1904 vybudovat rezervaci o rozloze přes 60 hektarů. Snažil se lidem pomáhat, ti si ho za jeho pomoc náležitě vážili, a proto byl Klubem českých turistů roku 1892 jmenován prvním čestným členem.²⁶

---

²³ SUK (2015).

²⁴ Fialkové kameny jsou kameny porostlé červenohnědou řasou a po navlhčení voní intenzivně po fialkách (*Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích*, s. 355).

²⁵ SUK (2015).

²⁶ LUŠTINEC (2002), s. 22.

4.5 Sociální pole

Každá společnost se jeví jako sociální prostor, tedy jako struktura diferencí, které můžeme správně a pravdivě zachytit, jedině pokud si určíme princip, který difference objektivně zakládá. Princip neboli strukturu rozdělení forem moci a druhy kapitálů, rozhodujících pro daný sociální svět.²⁷

Sociální prostor, o kterém v práci hovoříme, tvoří sociální skupina lidí, kteří sdílejí stejné nebo velice podobné zájmy. Jak píše Bourdieu, něco jako třída může být jedině výsledkem kolektivní snahy ji budovat. Je samozřejmé, že jedinec by proti kolektivu sám nic nezmohl. Takto vzniklá sociální skupina si udrží svou existenci o to pravděpodobněji, čím víc k sobě budou mít sociální objekty v sociálním prostoru blíž, čím více se setkávají a sdílejí „vzájemnou blízkost v prostoru společenských pozic, a také dispozice a zájmy s těmito pozicemi spjatými.“²⁸ Pokud jsou si vzdálenější v prostoru kulturního a ekonomického kapitálu, tím méně společného mají.²⁹

Hranice sjednoceného sociálního prostoru určuje podle Bourdieua stát, jelikož disponuje určitým množstvím symbolických a materiálních zdrojů, na základě nichž může poskytnout finanční a právní prostředky a jimi regulovat fungování různých polí.³⁰ Pokud se mluví o finančních prostředcích v námi vybraném poli, tak stát neposkytoval zpočátku mnoho ekonomického kapitálu na pomoc vzniku klubů či svazů. Obvykle vznik a fungování financovali sami zakladatelé, kteří pracovali jako obchodníci či se v ekonomice a předpisech dobře orientovali.

Právní prostředky můžeme aplikovat na předpisy o vzniku a chodu organizací,³¹ respektive prvních klubů a později Svazu lyžařů v Království českém. Stát mohl také zakázat tyto organizace z důvodu nesouhlasu s chováním jejich sociálních aktérů, naštěstí se tak nestalo.

---

²⁷ BOURDIEU (1998), s. 38.

²⁸ BOURDIEU (1998), s. 39.

²⁹ BOURDIEU (1998), s. 13.

³⁰ BOURDIEU (1998), s. 39.

³¹ BOURDIEU (1998), s. 39.

Kluby jsou tvořeny sociální skupinou lidí, tedy objekty, které sdílejí stejné zájmy. V tomto případě se jedná o zájem lyžovat, pořádat závody, přilákat další zájemce, aby se základna lyžařů rozšiřovala. Kluby se dají považovat za sociální pole. Jedinci v něm vkládají stejný ekonomický kapitál za startovné bez ohledu na jejich postavení v zaměstnání či na rodinné zázemí. Přesto je to nijak nerozděluje, jelikož v kulturním prostoru jsou sblížení dispozicemi lyžovat, znát daná pravidla a možností vychutnat si krásy pohybu. Později se sice zavedlo, že kluby hradily startovné za své závodníky, ale obvykle to bylo z jimi zaplacených členských příspěvků, takže ani tehdy nepanovaly výrazné námitky. První komunita (klub) a po nich následující se dají podle Bourdieuova vytyčení oprávněně považovat za sociální pole.

5 Společenské zvyklosti a oblékání na sport

5.1 Společenský katechismus

Spoustu cenných rad, jak se chovat ve společnosti či na lyžích, lze vyčíst v knize Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského s názvem *Společenský katechismus* a převést si informace do oblasti lyžařské.

Lyžování se rychle stalo společenskou událostí. Obvykle se jelo z Prahy do Jilemnice vlakem a již ve vlaku spolu nadšení lidé komunikovali o následujících dnech. Chodilo se dokonce na večerní lyžování. Nešlo o trénování a touhu najíždět co nejvíce kilometrů, při této aktivitě lidé spojili fyzickou aktivitu s kulturním vyžitím. Chodili na lyžích po náměstí a rozmlouvali o rodinném a společenském životě a práci. Pro zahřátí si mohli posloužit alkoholickými nápoji, což ještě zvýšilo společenský ruch. Jedná se o jeden z mnoha příkladů, kdy lyžování sloužilo jako sociální a zároveň symbolický kapitál.

Zajímavé detaily poskytl na své přednášce PaedDr. Jan Luštinec, historik a ředitel Krkonošského muzea v Jilemnici. Popisoval, jak se lyže dostaly do Čech, četl ukázky z příručky o lyžařské etiketě a zmínil společenský katechismus. Pánům bylo v příručce doporučeno, jak se mají chovat na lyžích, tedy že nemají být příliš galantní k ženám, jak bylo pro tehdejší dobu typické.³² Nemají ženám pomáhat zapínat lyže, jelikož jinak by se to nemusely nikdy naučit. Byla to pouze doporučení, ale oběma stranám to nedělalo problém. Muži byli rádi, že se chvilku mohou věnovat své zálibě a ženy pocítily volnost a touhu naučit se něčemu novému. Jak zvolit oblečení na lyže, o čem je vhodné mluvit s ostatními lyžaři a lyžařkami. Celkově, jak lyžování zakomponovat do svého společenského života.

Z toho vyplývá, že lyžování mohlo být jedním z faktorů, který přispěl k tomu, že se začalo uvažovat o zrovnoprávnění pohlaví a také k ženské emancipaci. Rozvíjela se šikovnost žen, ty se staly samostatnější, spokojené, že je nikdo nepodceňuje a věří jim, že zvládnou stejné věci jako muži.

---

³² LUŠTINEC (2014) – přednáška v rámci projektu Norská zima v Liberci, v Krajské vědecké knihovně v Liberci, 9. 1. 2014, od 18.00 hodin.

5.2 Odívání na zimní sportovní aktivity

Móda jako fenomén je zkoumána v souvislosti se sociální strukturou a sociální nerovností i jako prestižní ukazatel sociální pozice. Móda se studuje ve vazbě na skladbu volného času, na tzv. odpočinkové, oddechové a sportovní aktivity. Móda je chápána jako forma kolektivního chování, která prochází všemi společnostmi a všemi časy.³³

Lyžování byla činnost důležitá nejen pro fyzický rozvoj, ale také aktivita, na které lidem záleželo, diskutovali o ní a tak utužovali své sociální vztahy. Pro ženy bylo důležité vypadat krásně a líbit se mužům.

Stačí se důkladněji podívat na oblékání tehdejších „skijáků“ a vyčteme mnoho. Dlouhou dobu lyžovaly ženy v sukních, dlouhých až na zem. Na fotkách až do první světové války vidíme takto oblečené ženy. Norská móda měla vliv na dámské oblečení až po válce. To se oblečení kolem roku 1910 připodobnilo mužskému.³⁴ Dlouho platily předsudky typu: Přece si dáma z lepší společnosti nevezme kalhoty. Přesto si ženy poradily a kvůli pohodlí i teplotě nosily kalhoty překryté sukněmi. Těžké spodničky byly nahrazeny spodními kalhotami.³⁵ Takto mazaně vyhověly společenskému kodexu a cítily se pohodlněji.

Ženy si na horní část těla oblékaly jednoduché halenky, přes které přehodily dlouhý mužský kabát a šálu, která sloužila jako ozdoba, ale hlavně jako důležitá ochrana krku. Žádné dámě nemohl zpočátku chybět klobouk náležitě vyzdobený. Obecně se poté přišlo na fakt, že není třeba velkých zdobností na šatech a kloboucích, v jednoduchosti byla krása již tehdy.³⁶

Muži si oblékali turistický či lovecký oblek z hrubší vlněné látky. Pod oblekem nechybělo savé vlněné prádlo. Ruce si lyžaři chránili vlněnými pětiprstými rukavicemi, které byly v mrazivých podmínkách skryté pod palčáky, chránícím ruku až po loket.³⁷

---

³³ PETRUSEK a kol., (1996), s. 1100-1102.

³⁴ BARTOŠ (2000), s. 153.

³⁵ BARTOŠ (2000), s. 153.

³⁶ BARTOŠ (2000), s. 154.

³⁷ BARTOŠ (2000), s. 152–153.

6 Osobnosti spjaté s dějinami českého lyžování

Následující kapitola se věnuje osobnostem, které pro vznik a vývoj počátků lyžování u nás měly zásadní význam. Jedná se o zakladatele, propagátory i první sportovce, kteří v běžeckém lyžování reprezentovali český národ. Jsou zobrazeni jako hrdinové, kteří byli schopni obětovat všechn svůj čas a sílu na rozvoj něčeho dnes tak automatického, jako je pohyb v přírodě.

Nejprve jsou charakterizováni Bohumil Hanč s Václavem Vrbatou, dva mladí muži, kteří ztratili život při nenadálé horské vichřici. Jejich smrt nezůstala zapomenuta, dodnes je připomínána a přispěla i ke vzniku Horské služby, která si den jejich úmrtí zvolila za symbol záchránářství a určila jej Dnem Horské služby.³⁸ Až tato tragická událost upozornila na velký nedostatek pomoci na horách, v nepřístupných terénech. Následuje vyličení života Jana Buchara, obětavého milovníka Krkonoš, který přispěl značnou měrou k rozšíření lyžařství v Krkonoších. Posledním zmíněným v této kapitole je Josef Rössler-Ořovský, zakladatel mnoha sportovních klubů, jeden z prvních vlastníků lyží u nás a zejména propagátor lyžování.

6.1 Bohumil Hanč

Bohumil Hanč se narodil 19. listopadu 1886 v Benecku u Jilemnice.³⁹ Živil se jako zedník a tkadlec. Především byl ale sportovcem, běžcem na lyžích, sedminásobným mistrem zemí Koruny české v běhu na lyžích a také členem ČKS Ski Jilemnice.⁴⁰ V únoru 1907 získal svůj první titul z Mistrovství zemí Koruny české v běhu na lyžích na 50 kilometrů. Mistrovský titul získal i v následujících letech 1908 a 1909 již jako vojín c. k. rakousko-uherské armády.⁴¹ Lyžování zbožňoval, ale vynikal rovněž v kulturní oblasti. Řídící Buchar si jej náramně chválil za hraní v ochotnickém divadle. Svůj kulturní kapitál Hanč rozšiřoval také v Sokolu, kam chodil pravidelně cvičit.⁴²

---

³⁸ DVOŘÁK (2013), s. 11.

³⁹ RAMPA (1963), s. 128.

⁴⁰ Český krkonošský spolek Ski Jilemnice

⁴¹ RAMPA (1963), s. 31.

⁴² KOŽÍK (2006), s. 35–36.

V letním období se věnoval stavbařským pracím, kterým se vyučil. Přes zimu si vydělával tkaním kapesníků či utěrek, nikdy však nezapomínal na své milované lyžování. Každou volnou chvíli využil k projížděce na lyžích. Na lyžích jezdil i prodávat utkané látky a domů například vozil pytel s moukou.

Bohumil Hanč s Václavem Vrbatou se znali již jako chlapi ze Sokola,⁴³ ale blízkými přáteli se stali, až když společně sloužili na vojně v Sarajevu, v císařské armádě. Po návratu z vojny se Hanč v červnu 1911 oženil s Jaroslavou, která mu byla po celé manželství velkou oporou. Spolu s ní se protloukal nelehkým chudým, přesto šťastným životem v horské vesnici. První potomek, který se jim narodil, se jmenoval Vlastimil. Dítě se však nedožilo ani měsíce života.⁴⁴ Slávka to nenesla dobře, jako každá maminka byla smutná a byla by ráda měla Bohumila více u sebe. Toho ale kromě práce, kterou měl přes léto v Jilemnici, táhly k sobě milované Krkonoše. Na horách se cítil vždy svobodný, spojený silným poutem s čistou a krásnou přírodou. V roce 1913 čekali druhého syna, Bohumila. Úmrtí prvního dítěte a těhotenství zvýšilo Slávčiny obavy, a proto nechtěla Bohumila pouštět z domu na závody.⁴⁵

6.1.1 Přivýdělek a obživa

Hanč měl obdivuhodnou fyzickou kondici. Jezdil do Nového Města na Moravě, aby si zde přivydělával vyučováním běžecké technice a motivoval nové lyžaře k lásce k tomuto sportu. Jeho záměr se mu dařil nevídaně dobře. Každý, ať už sportovec či tkadlec, jej obdivoval za jeho obětavost, nesobeckost, laskavé chování a milý lidský přístup. Bohumil nemyslel nikdy pouze na sebe, naopak více času věnoval svým známým, což reflektuje jeho široký symbolický kapitál. Čest je podle Bourdieua velmi ceněný kapitál. Důležitým člověkem, jenž Hanče motivoval a vedl, byl učitel a řídící Jan Buchar. Ten vždycky věřil ve své žáky, sportovce, a morálně je podporoval. Hančovi například vypomohl v nelehké finanční situaci, a to tím, že jej v zimě, kdy nebyla práce na stavbách, doporučil svým známým v Novém Městě na Moravě za již zmíněného vedoucího lyžařského kurzu. Zde se Hanč náramně uvedl, nad nikoho se nepovyšoval a všichni si jej oblíbili. Rampa zachycuje slova jednoho

---

⁴³ SUK (2015).

⁴⁴ KOŽÍK (2006), s. 33.

⁴⁵ RAMPA (1963), s. 38–39.

z novoměstských lyžařů, Richarda Kadlece: „*Očekávali jsme ho s obavou, jak se zachová k naší primitivní lyžařské technice.*“⁴⁶ Hanč ale nikoho nesoudil, naopak každému, kdo se snažil přiučit se novým věcem, byl nápomocen. V Novém Městě učil zájemce běh na lyžích, skok, krasojízdu i jízdu přes překážky.

6.1.2 Hančův symbolický kapitál

Mezi lidmi, kteří jej obdivovali a přátelili se s ním, patřili jak čeští, tak zahraniční rodáci. Hančův sociální kapitál byl značný, přátelil se i s norskými učiteli lyžování, kteří jezdili do Království českého vyučovat běžecké technice, jako například s ing. Ingvaldem Smithem-Kiellandem, Hansenem, Oestgaardem, s německými sportovci Emerichem Rathem či Oswaldem Bartelem. Tito němečtí lyžaři se účastnili i závodů v Království českém, „*na rozdíl od německých klubů v rakouském mocnářství, které české lyžování bojktovaly.*“⁴⁷ O bojkotu viz více v části 6 Počátky lyžování v Království českém.

Tyto známosti představovaly mimo jiné i Hančův symbolický kapitál. Spolu s českými lyžaři totiž podporovaly paní Hančovou po manželově smrti. Svou účast všichni projevili již příjezdem na pohřeb, kdy pomocí vlídných slov o svém kolegovi pomohli i k vytvoření sbírky peněz pro Slávku a nenarozeného Bohumila. Sbírkou přinesla spoustu peněz, přesto z ní Slávka mohla brát jen tolik, aby se synem přežili. Mladého Bohumila později na studiích podporoval Karel Jarolímeček. Dalo by se říct, že se symbolický kapitál později proměnil v součást rodiny.

František Kožík poznamenává, že film Čenka Duby, natočený roku 1956 přímo na místech závodu, taktéž nazvaný *Synové hor*, neustále připomíná, že sport je nejenom zkouškou charakteru a svědomí, ale že občas dovede dát odpověď na nejzávažnější otázky života.⁴⁸ „*Bohumil Hanč a Václav Vrbata se zasloužili o velkou krásnou tradici našeho sportu a jejich jména patří na její nejčestnější stránku. Zapsali se tam svou hrdinskou smrtí. Zůstanou proto navždy živá.*“⁴⁹

---

⁴⁶ RAMPA (1963), s. 33.

⁴⁷ SUK (2013), s. 4.

⁴⁸ KOŽÍK (2006), s. 65.

⁴⁹ KOŽÍK (2006), s. 65.

6.2 Václav Vrbata

Václav Vrbata se narodil 11. října roku 1885 v Kruhu u Jilemnice⁵⁰ do početné rodiny. Měl sedm sourozenců a v malé chaloupce spolu museli vyžít. Zajímavé je, co prohlásil Václavův bratr: „*Za celá léta se nepamatuju, že by nás museli rodiče za něco trestat.*“⁵¹ Nemuseli, jelikož děti věděly, že rodiče pracují od rána do noci, a proto se jim snažily pomáhat.

Jak zmiňuje Rampa, shromáždit vzpomínky na Hanče bylo v porovnání s informacemi o Vrbatovi jednoduché.⁵² Hanče, populárního závodníka, znali po celých Čechách i na Moravě, zatímco Vrbatův život znalo jen pár lidí v jeho obci a blízkém okolí. Autor knihy *Na hřebenech vichřice* se tedy vydal do obce Mříčná u Jilemnice, Vrbatova bydliště, aby zjistil více podrobností o životě mladého tkalce a místonáčelníka Sokola Václava Vrbaty.

6.2.1 Pohledem kamaráda

Podle Josefa Richtra, Vrbatova spolužáka, byl Václav hodný, svědomitý a poctivý. Sám neměl touhu vyhledávat konflikty s druhými, ale pokud na něj někdo zaútočil, neváhal bránit sebe nebo druhé. V horských chalupách se žilo chudě, děti musely od mala pracovat nebo alespoň pomáhat rodičům při tkalcovství a při práci okolo chalupy. Od rána do noci bylo z chalup slyšet cvakání stavů, aby se vydělaly peníze na mouku. Zejména před Vánocemi a Velikonoci se poté pekly vánočky, mazance a koláče, jenže ne pro vlastní hodování, ale opět na prodej a utržení peněz. U Vrbatů vyráběli prostěradla a cíchoviny, tkalo se na stavech širokých 130 cm. Prohazovat člunek bylo na tomto typu stavu mnohem náročnější než u menších stavů a faktor (nákupčí) si odvedenou práci vždy pečlivě překontroloval.⁵³

---

⁵⁰ RAMPA (1963), s. 128.

⁵¹ RAMPA (1963), s. 46.

⁵² RAMPA (1963), s. 41.

⁵³ RAMPA (1963), s. 41–46.

6.2.2 První vlastní lyže

První lyže si Josef s Václavem sehnali, když jim bylo asi dvanáct let. Vyrobili si je vlastně sami, a to z prkýnek od sudu. Právě lyže si objednali až v době, kdy oba vydělávali. Jakýsi tkadlec z Benecka vyráběl podomácku lyže z horského jasanu, který je tvrdý, lehce nepraskne, a ty se jim zalíbily.

Společenský kapitál jim přinesl kontakt na tkalce a ekonomický kapitál obou, i když malý, jim zajistil lyže pro zábavu i rozšíření symbolického kapitálu, znalosti okolí. Pro spoustu práce si nemohli jen tak vyjít či vyjet na výlet. Všude se chodilo pěšky, což bylo značně omezující, zato to prospívalo fyzickému zdraví. Přestože lidé neměli doma žádný technický prostředek k obveselení typu rádio či televize, byli podle Richtra veselejší, více se setkávali, utvářeli důležitá pouta a byli si bližší, utužovali mezilidské vztahy, tedy posilovali svůj sociální kapitál. Po večerech si při práci na stavech zpívali písně a vyprávěli příběhy.

*„Sokol bylo naše jediné povyražení po práci,“*⁵⁴ poznamenal spolužák Richtr. Ze Sokola se znali mladíci i s Hančem. Pro Vrbatu existoval jen tento způsob života, práce kvůli obživě, ve zbylém volném čase třikrát do týdne cvičení v Sokolu, ani známost žádnou neměl. Byl plně oddán pohybu. Při Sokole byl založen lyžařský odbor a Vrbata již tehdy zastával myšlenku, že *„sport se nemůže s tělovýchovou nikdy potírat, oboje patří dohromady a doplňuje se.“*⁵⁵

Suk zmiňuje, že je těžké dnes přesně říct, proč se Vrbata vypravil za Hančem. Nejvíce pravděpodobné ale dle jeho názoru je, že předtím, než byl založen lyžařský odbor při Sokolu v Mříčné, chtěl Vrbata vidět, co všechno obnáší pořádání takových závodů i samotné závodění.

Václav Vrbata je v českých dějinách známý až svou tragickou smrtí z 24. března 1913. Přestože neexistují bližší podrobné záznamy o jeho životě, je možné vyčíst o jeho charakteru spoustu informací z toho, jak na něj vzpomínají rodinní příslušníci či kamarádi.

---

⁵⁴ RAMPA (1963), s. 44.

⁵⁵ RAMPA (1963), s. 45.

6.3 Poslední závod

Luštinec v knize *Synové hor* uvádí, že české lyžařství nemělo v počátcích jednoduchou cestu ke své trvalé existenci. Muselo tvrdě bojovat o mezinárodní uznání, chtělo si vybudovat větší symbolický kapitál. K navýšení prestiže a získání respektu bylo nutné uspořádat akce ve své době neobyčejné. Jednou z nich se stal závod na 50 kilometrů. Poprvé jej roku 1905 uspořádal Svaz lyžařů v Království českém. První ročníky byly pořádány jako závody turistické, což znamená, že každý závodník musel mít na závod připraven turistický tlumok, v něm mapu Krkonoš, dále turistický oblek a potřebnou lyžařskou výzbroj. To by nebylo tak ojedinělé jako to, že se během závodu mohl každý občerstvit jídlem a pitím podle vlastní potřeby. V cíli se závodníkům odečetlo 30 minut.⁵⁶ To můžeme v dnešní době považovat za velký přepych a brát s úsměvem.

Od zmíněného roku 1905 se závod na 50 kilometrů pořádal každoročně s tím, že se postupně zdokonalovaly podmínky pro lyžaře závodníky. Osmý ročník závodu se jel roku 1913 s určitými novinkami. Turistický závod byl odstartován společně se závodem na prostou rychlost od startu až k cíli. „*Jednalo se o první závod svého druhu na světě.*“⁵⁷

Tragická událost, které se věnuje následující text, se udála právě při 8. ročníku mezinárodního lyžařského závodu na 50 kilometrů přes hřebeny Krkonoš. Dne 24. března 1913 se na start postavilo 15 závodníků českých a německých. Naděje českých obyvatel byly vkládány na bedra Bohumila Hanče, málokdo chtěl, aby v Krkonoších zvítězili němečtí závodníci, jednalo se o vlasteneckou hrdost. Hanč se závodu zúčastnil i přes naléhání své manželky, aby už nezávodil a zůstal raději s ní doma. Dnes si již nedokážeme představit, že na tak náročný závod nastoupil i bez cíleného tréninku. Hanč pozval svého dlouholetého přítele Václava Vrbatu, aby se přišel podívat na český triumf na královské trati, v nějž pro sebe nebo svého krajana doufal. Nezáleželo mu na tom, aby závod vyhrál přímo on, přál si hlavně, aby závod vyhrál Čech.

Na startu se Bohumil Hanč zařadil mezi soupeře zvučných jmen. Odprezentováni byli Oswald Bartel, závodící za Ski Klub Windsbraut Polaun, Jan Feistauer za ČSK Ski Jilemnice,

---

⁵⁶ LUŠTINEC (2006), s. 84.

⁵⁷ LUŠTINEC (2006), s. 86.

Južik Scheiner za ČSK Praha,⁵⁸ arch. Karel Jarolímek za Český spolek pro zimní sporty ve Dvoře Králové, dále populární pražský Němec Emerich Rath, startující pod pseudonymem Frank Walter za Berliner Sport Club.⁵⁹

Závod se započal za jarního slunečného počasí. I přes brzkou hodinu, startovalo se v 7:10 od Labské boudy, byla teplota vysoká, a proto závodníci vyjeli na trať pouze v košilích a neměli čepice ani rukavice. Necelou hodinu po startu, tedy okolo osmé hodiny se počasí výrazně zhoršilo. Ochladilo se, začalo pršet. Korunu všemu nasadila vichřice, kterou doprovázelo husté mokré sněžení. Závodníci na tento stav nebyli připraveni ani vybaveni, proto postupně vzdávali. Dál pokračoval jen Hanč, který neměl tušení, že se na trati ocitl sám.

Podle jedné z teorií, kterou udává Rampa v knize *Na hřebenech vichřice* a ke které se přikláním, pokračoval závod následovně. Zmožený, prochladlý Hanč vyjel až na Zlaté návrší, kde i přes hustou mlhu potkává přítele Vrbatu. Ten mu obětavě půjčil svou čepici a kabát, aby jej zachránil před jistým umrznutím. Sám však netušil, jak moc svůj život tímto krokem ohrozil. Rozdělili se, Hanč pokračoval směrem k Labské boudě a Vrbata se spustil z kopce dolů směrem k Mísečkám. Kvůli obavám o Hanče se ale vracel na hřeben, aby mu případně pomohl. Jediné, co objevil, byly lyže zapíchnuté do sněhu. Zůstal tedy sám, bez teplého oblečení v mrazivé zimě. Hanče mezitím objevil Emerich Rath, závodník a Hančův velký konkurent, který vyjel spolu s Karlem Jarolímekem a ředitelem závodu Fischerem z Labské boudy hledat kolegu. Vysíleného a zesláblého Hanče našel Rath pod Zlatým návrším, zkoušel jej podpírat v chůzi, ale Hanč jí nebyl schopen, proto ho táhl na zádech téměř půl kilometru směrem k Labské boudě, avšak i jemu docházely síly. Rath proto posadil Hanče k tyči, vrátil se pro své lyže a ujížděl co nejrychleji pro pomoc. Při příjezdu do Labské boudy padl vyčerpáním, ale ještě předtím stihl všem říct, kde mají Hanče hledat. Vypravilo se šest mužů, vzali s sebou i saně rohačky, aby mohli závodníka rychleji dopravit do tepla. Společně dopravili Hanče na saních do Labské boudy, ale bylo už pozdě. Vyčerpaný závodník zemřel na podchlazení a selhání srdce.

---

⁵⁸ „Roku 1887 byl v Praze jako součást Bruslařského klubu založen Kroužek lyžování, jenž jeho iniciátor Josef Rössler-Ořovský nazval Ski klubem. Roku 1894 dostal spolek oficiální označení ČSK Praha.“ (KULHÁNEK, 1989, s. 8.)

⁵⁹ LUŠTINEC (2006), s. 87.

Během záchranné akce u Harrachových kamenů přijel inženýr Fischer do Mísečných bud, kde měl být konec závodu a ptal se na Hanče. Nikdo o něm nevěděl, jediný, kdo zahlédl jakéhosi člověka, byl postižený horal. Fischer se ihned vypravil na pomoc. Když však přijel mezi Harrachovy kameny a Zlaté návrší, našel opuštěného člověka, jehož považoval za Hanče, již zmrzlého. Až později byl identifikován jako Václav Vrbata.

Hanč a Vrbata měli společný pohřeb. Svůj projev na něm pronesl také řídící Buchar. Bohumil Hanč byl pohřben na evangelickém hřbitově v Jilemnici. Vrbatův pohřební průvod pokračoval v cestě dále ke hřbitovu do Mříčné.⁶⁰ Tato tragická událost nezůstala pouze místním smutkem, přerostla i hranice Království českého, svou kondolenci zaslali norští lyžaři i samotný rakouský následník trůnu.⁶¹

Co si může dnešní člověk odnést ze sto let staré události? Výborně to vystihl Jiří Dvořák: „*Stále aktuální je i mravní poselství tragické události – vytrvalost, hrdinství, přátelství i obětavost, a to jak obou hlavních aktérů, tak jejich zachránců.*“⁶² Horská služba převzala na památku obětí tento datum a ustanovila jej symbolem záchranářství, Dnem Horské služby.⁶³ Tato událost totiž upozornila na skutečnost, že i v horách je potřeba záchranných míst, kde se lidé mohou v případě nouze schovat. Ale je třeba mít k dispozici i vycvičené lidi, schopné pomoci a záchrany druhých.

6.4 Jan Buchar

Jan Buchar se narodil 20. září roku 1859 v Mříčné u Jilemnice. V roce 1879 po dokončení pedagogických studií nastoupil do školy v Mříčné a roku 1884 přešel do školy v Dolních Štěpanicích, kde působil jako správce jednotřídky. Následně zde vykonával funkci řídícího učitele až do roku 1925.⁶⁴ Svůj rodný kraj nezapřel, miloval a obdivoval Krkonoše se vším, co k nim patří. Oblíbil si atraktivní vyhlídky i hluboká uzavřená údolí, oslnila jej

---

⁶⁰ RAMPA (1963), s. 98.

⁶¹ DVOŘÁK (2013), s. 11.

⁶² DVOŘÁK (2013), s. 11.

⁶³ DVOŘÁK (2013), s. 11.

⁶⁴ LUŠTINEC (2002), s. 20.

podmanivá příroda, nezaměnitelná květena i geologické zvláštnosti, dokázaly ho okouzlit i nebezpečné bouře a vichřice.

6.4.1 Učitelská profese

Jako učitel byl chválen, věnoval se dětem, rozuměl jejich dětské duši a srdci a ze školy dělal místo, kde se mohly cítit bezpečně a s radostí se učily novým poznatkům. Hodiny tělesné výchovy v uzavřené místnosti raději nahrazoval výlety do blízké přírody, kde teoretické znalosti spojoval s učivem botanickým či zeměpisným v praxi.

Učitel Buchar chodil rád na túry do hor a nemohl si nevšimnout, že potkává daleko více německých než českých turistů. Problém byl zásadní. Na české straně hor chyběly ubytovací prostory, kvalitní přístupové cesty i turistická literatura. Na německé straně toto vše již fungovalo. Buchar měl představu, jak vyřešit stávající situaci. Pro chudý kraj by zlepšení těchto podmínek znamenalo větší příliv turistů, což by zvýšilo ekonomický kapitál, sociální i symbolický kapitál měst. Přestože s jeho názory souhlasil i hrabě Harrach, situace se výrazně zlepšila až se založením Klubu českých turistů.

6.4.2 Značení horských tras

Láska k přírodě přivedla Buchara do Klubu českých turistů, založeného roku 1888 v Praze. O rok později vznikl turistický odbor v Jilemnici, který byl po dvaatřicet let veden právě Janem Bucharem. V KČT organizoval značení turistických tras v Krkonoších a osobně pomáhal s úpravami cest i při výstavbě chat, rozmístěných po hřebenech hor. Roku 1890 se podařilo zrealizovat projekt, kdy cesty byly řádně označeny červenými a bílými pruhy a česko-německými směrovkami připevněnými na kamenných sloupcích. Nicméně tyto tabulky byly pravděpodobně ze závisti ničeny. Muselo se přistoupit na jinou alternativu. Tabulky byly umístovány vysoko na stromy a větve odspoda ořezány, aby se předešlo dalšímu poškozování.⁶⁵

---

⁶⁵ SUK (2015).

Značky se vyráběly pouze bílé s červeným pruhem uprostřed. Tyto barvy byly používány také v Německu a Francii. Turisté ne zvolili barvy náhodně, vědecké výzkumy ukázaly, že tato kombinace barev je zřetelně vidět za každého počasí. Na dřevěné orientační tabulky se značil nápis černou barvou na bílém podkladě, aby byl co nejlépe vidět a dlouho vydržel. Vzdálenost se neuváděla v kilometrech, jako je tomu v dnešní době, ale v hodinách a minutách, přičemž na jeden kilometr chůze byla vyměřena doba 15 minut. Každá tabulka byla chráněna na horní straně a na bocích stříškou ze zinkového plechu.⁶⁶

Jelikož se Buchar téměř denně pohyboval po horských hřebenech, všiml si, že na české straně hor chybí prostory, kam by se mohli turisté uchýlit při nepříznivém počasí nebo v době, kdy přecení své síly a nedojdou do svého cíle za světla. Proto dal Buchar roku 1889 podnět k založení první české studentské noclehárny na Labské boudě, kde dostali studenti nocleh a případně i stravu zdarma.⁶⁷ Později jich bylo zřízeno více, například v Trutnově a Jilemnici. Vedoucí noclehárny si musel poctivě zaznamenávat, kolik lidí ubytoval a kolik bylo vydáno snídaní.⁶⁸

6.4.3 Iniciativa v Klubu českých turistů

Klub českých turistů vydával vlastní časopis *Turista* a učitel Buchar hned do prvního vydání přispěl svým příspěvkem nazvaným *Vzhůru do Krkonoš*. Jak už je z názvu patrné, v článku propaguje Krkonoše v celé jejich kráse a snaží se nalákat na hory a do Jilemnice více turistů. Dva roky poté, co v roce 1892 sám vyzkoušel na túře nové lyže, vydal článek s názvem *Nový zimní sport*. V něm seznamuje s lyžařskou výzbrojí a výstrojí, dále s technikou běhu na lyžích a odkazuje na výlety, které absolvoval.⁶⁹ Netrvalo dlouho a za necelý rok publikoval článek s názvem *Ski*, ve kterém instruoval jízdu na lyžích.⁷⁰ V něm odpovídá na dotazy týkající se lyžování a také podrobně popisuje lyžařský výcvik od prvních kroků až po delší výlety. Nezůstalo jen u novinových článků, společně s pražským Ski klubem pořádal propagační přednášky a organizoval množství horských túr, nejen na lyžích.

---

⁶⁶ LUŠTINEC (2002), s. 85.

⁶⁷ LUŠTINEC (2002), s. 22.

⁶⁸ SUK (2015).

⁶⁹ SUK (2015).

⁷⁰ Jan Buchar, nestránkováno.

Buchar zavedl výuku lyžování také do školy jako součást hodin tělesné výchovy. Pamatoval hlavně na praktičnost této aktivity pro horské děti, jelikož to pro ně byla mnohdy jediná možnost, jak se v zimních měsících dostat do školy.⁷¹

Bucharovo nadšení z pohybu a přírody neutuchalo, a tak roku 1894 stál u zrodu Českého krkonošského spolku Ski a později se stal jeho starostou. Nebyla to však jediná jeho funkce, Luštinec upozorňuje, že se roku 1903 stal předsedou nově založeného Svazu českých lyžařů, později přejmenovaného na Svaz lyžařů v Království českém. Funkce mu nevyhovovala kvůli častým až diplomatickým jednáním, proto o čtyři roky později odstoupil. Jeho nástupcem byl také zkušený, vzdělaný a vynalézavý člověk, Josef Rössler-Ořovský.⁷²

Buchar je vzhledem ke své výše popsané činnosti oprávněně řazen mezi průkopníky horské turistiky v Krkonoších i v české zemi. Nejen svým žákům vštěpoval lásku k české řeči a rodným horám, které sám bezmezně obdivoval. Jeho život není možné obsáhnout ani na několika stranách, kolik toho za svůj život pro krkonošský lid vykonal, proto se spokojme alespoň s takovýmto výtahem. Jan Buchar, řídící učitel, milovník hor a pracovitý člověk, tragicky zemřel 10. října roku 1932 v Praze u Národního divadla po srážce nákladním automobilem.⁷³

6.5 Josef Rössler-Ořovský

Josef Rössler se narodil 29. června roku 1869 v Praze v rodině obchodníka s drogistickým zbožím. Rodinný ekonomický kapitál mu zajišťoval prostor pro sportovní záliby od mládí. Přesto neměl vše snadné. Josef, jako student c. k. školy, měl sportování zakázáno, proto si ke jménu přidal pseudonym Ořovský, aby nebyl na startovních listinách nápadný. Ross znamená v překladu z němčiny oř, jméno tedy odpovídalo intencím vlastenecké doby.⁷⁴ Neměl však na růžích ustláno, jeho otec sportu nepřál a tak, když

---

⁷¹ LUŠTINEC (2002), s. 32.

⁷² LUŠTINEC (2002), s. 33.

⁷³ LUŠTINEC (2002), s. 35.

⁷⁴ PACINA (1986), s. 88, 89.

nepomáhalo domlouvání ani odeslání na studium do zahraničí, údajně Josefa vydědil. (S tímto tvrzením Pacina nesouhlasí, informace není nikde věrohodně doložena.)

Josefův sociální kapitál se rozvíjel již od jeho dvanácti let. Rössler brzy projevuje své organizační schopnosti, když roku 1881 zakládá spolu s kamarády a bratrem Karlem Bruslařský klub. Josef rozšiřuje svůj sociální kapitál tím, že se obklopuje kolektivem, rád se druží a zajímá se o životy sportovců.⁷⁵ V tomto klubu projevovali členové radost a touhu po všech druzích sportu, setkávali se s mnoha lidmi, získávali kontakty, rozvíjeli svůj sociální kapitál a společně budovali základy pro budoucí sportovní kluby v českých zemích.

Ukazuje se také, že Rösslerův habitus se mírně lišil od sportovců pozdější doby. V jeho povaze nebylo odmítání kvalitních soupeřů, naopak, rád se s nimi setkává, učí se od nich a přátelí se s nimi.⁷⁶ Životní styl (habitus) člověka zapáleného do sportu lze ukázat i na příkladu, že nepřestal trénovat veslování dokonce ani v důležitý den maturity. Jazykové znalosti měl výborné, plyně mluvil německy, ovládal základy ruštiny, angličtiny, italštiny i francouzštiny.⁷⁷ Dalo by se říct, že z maturity neměl ani takovou radost jako z opravdu kvalitního tréninku či prvního vyhraného závodu. Nevzdával se před žádnou překážkou.

6.5.1 První dovezené lyže do Království českého

Ski viděl Rössler poprvé v amerických časopisech, kde byli zachyceni kanadští lovci při jízdě. Tento druh sportovního vyžití jej zaujal, přesto nevěděl, jak by se k lyžím dostal. Až po menším omylu norské firmy Heyde a Gustafsson v Kristianii, která nevěděla, co znamená podpis Bruslařský klub Praha a zaměnila jej za ski klub pana Bruslara, přichází ceník bruslí i lyží. Roku 1887 objednává Rössler kromě bruslí také dva páry lyží pro vlastní využití. Zajímavé je, že byly na hranicích procleny jako vesla neboli dřevo nelakované, jelikož celníci nikdy nic podobného neviděli.⁷⁸

Rössler otestoval ski v Praze na dvorku, naučil se na nich a začal o lyžích informovat pomocí časopisů další zájemce.

---

⁷⁵ PACINA (1986), s. 90.

⁷⁶ PACINA (1986), s. 93.

⁷⁷ PACINA (1986), s. 94.

⁷⁸ PACINA (1986), s. 96.

Josef Rössler-Ořovský, jeho bratr a několik málo lidí z bruslařského klubu tedy jako jedni z prvních zkoušeli jezdit na lyžích. Nemalou zásluhu na rozšíření lyží v Krkonoších měl hrabě Jan Harrach, který navštívil Oslo a následně objednal výzbroj a výstroj pro lesní personál ve svém panství, aby se mohli lépe pohybovat po zasněžených těžko prostupných lesních svazích. Podle těchto prvních lyží ze severu zadal hrabě objednávku do kolářství v Horní Branné, aby bylo vyrobeno několik párů stejných dle předlohy.⁷⁹ Tím umožnil, že se šikovní lidé po velkém úsilí naučili vyrábět lyže podle norského vzoru. Dalším lidem vnuknul snahu naučit se technice lyžování a rozšiřovat tím své schopnosti a dovednosti.

6.5.2 Opravdové přátelství

Rössler-Ořovský byl také dlouholetým dobrým přítelem Jana Buchara, řídícího učitele z Dolních Štěpanic. Sdíleli nadšení pro přírodu, mládí a pohyb. Buchar vždy rád uvítal Rösslerův příjezd do Krkonoš a společně se vydávali na dlouhé túry, při nichž nadšeně diskutovali o novinkách ve světě sportu. A obráceně, Buchar jezdil například s Rösslerem na kanoích.⁸⁰ Vždy měli o čem hovořit, jelikož se jejich habitus volného času shodoval. Jejich silné a upřímné přátelství jim vydrželo až do smrti.

6.5.3 Aktivity, na nichž se významně podílel

V osmnácti letech založil Josef Rössler-Ořovský při Bruslařském klubu Ski klub, jakožto první lyžařský spolek v Evropě mimo Skandinávii. Díky jeho iniciativě byl také 21. listopadu 1903 založen Svaz lyžařů v Království českém v Jablonci nad Jizerou. V letech 1900–1908 vykonával funkci zpravodaje Českého olympijského výboru. Od roku 1909 působil ve funkci generálního tajemníka Českého, následně Československého olympijského výboru. Na této pozici pracoval až do roku 1929. Vedl také několik olympijských výprav. Na OH 1908 (Londýn), 1912 (Stockholm), 1920 (Antverpy), 1924 (Chamonix), 1928

---

⁷⁹ CHOVANEC (1989), s. 39.

⁸⁰ PACINA (1986), s. 115.

(Amsterdam) a na ZOH 1928 (St. Moritz).⁸¹ S mírnou nadsázkou se dá prohlásit, že ve sportu a jeho administrativě Češi zkušenějšího člověka neměli.

Rösslerovu zapálenost pro sporty demonstruje také zakládání jiných klubů, například v roce 1893 zakládá hned dva. Jedním z nich je I. Český Lawn Tennis Club, druhým Český Yacht klub.⁸² Oba byly později zařazeny pod Svaz lyžařů v Království českém.

Josef Rössler-Ořovský, vzdělaný a moudrý člověk, diplomat, organizátor, rozhodčí, předseda klubů a svazů, ale hlavně závodník tělem i duší, umírá v Praze 17. ledna roku 1933.⁸³ Při čtení Rösslerova životopisu vyvstává člověku na mysli jedna zásadní otázka: Jak mohl stihnout jeden člověk tolik věcí za tak krátkou dobu? Jak trefně zmiňuje Pacina, Rössler-Ořovský je významnou osobností začátků českého sportu vůbec. Patří k průkopníkům a organizátorům mnoha sportovních odvětví: rychlobruslení, lyžování, veslování, jachtingu, tenisu, atletiky, hokeje i fotbalu.

---

⁸¹ KULHÁNEK (1989), s. 36.

⁸² PACINA (1986), s. 111, 113.

⁸³ PACINA (1986), s. 129.

7 Počátky lyžařských klubů v Království českém

Založit klub či spolek nebylo v druhé polovině 19. stolní snadné. Vznik spolků zaměřených na sport můžeme řadit do 60. let 19. stolní. Jak zmiňuje Kulháněk, překážkami pro rozvíjející se sportovní hnutí bylo nepochopení konzervativní veřejnosti, církve a c. k. úřadů. Průkopníky českých sportovních hnutí a zakladatele prvních tělovýchovných a sportovních klubů dr. Miroslava Tyrše, dr. Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského a Josefa Rösslera-Ořovského však ani překážky a obtíže neodradily a pokračovali ve svém úsilí o vytvoření sdružení se sportovním duchem.⁸⁴

Roku 1862 založil M. Tyrš české spolkové hnutí Sokol. Byla to doba příhodná pro rozvíjení tělovýchovy na masovějším základě. Dále byl roku 1875 založen Český bruslařský a veslařský klub. Od 70. let 19. stolní se čeští lyžaři podílejí na průkopnictví lyžařství.⁸⁵

7.1 Vznik Svazu lyžařů v Království českém

Prvním lyžařským klubem ve střední Evropě byl Český Ski Klub Praha (1887), oficiálně takto pojmenovaný roku 1894.⁸⁶ Postupně vznikaly Český Krkonošský Spolek Ski Jilemnice (1895) a Český Ski klub Vysoké nad Jizerou (1903).⁸⁷ Tyto tři kluby byly nejdůležitější, jelikož právě ony za iniciativy Rösslera-Ořovského založily roku 1903 Svaz lyžařů Království českého v Jablonci nad Jizerou.

Roku 1911 navrhl František Karel Hron, jeden z prvních mistrů zemí Koruny české, dvanáct kusů pohlednic. Peníze z prodeje sloužily k navýšení ne jeho vlastního ekonomického kapitálu, ale kapitálu Svazu lyžařů.⁸⁸

Jak uvádí Rampa, Svaz lyžařů v Království českém byl bojkotován německými a rakouskými lyžařskými spolky, jelikož nevstoupil do rakouské lyžařské unie. Němečtí členové měli zakázáno zúčastňovat se závodů pořádaných českými kluby a nemohli ani

---

⁸⁴ KULHÁNEK (1989), s. 33.

⁸⁵ KULHÁNEK (1989), s. 33.

⁸⁶ KULHÁNEK (1987), s. 331.

⁸⁷ CHOVANEC (1989), s. 29.

⁸⁸ SUK (2015).

pomáhat jako instruktoři. Svazu nezbývalo nic jiného než zvát instruktory odjinud. Zvolili si Norsko a Švédsko.⁸⁹ Tímto krokem neprohloupili, jelikož si tím rozšiřovali své obzory a sociální kapitál. Zde můžeme vidět, že ani v počátcích lyžování neměl nikdo na různých ustlání a každý pokrok byl tvrdým bojem o moc. Politika vstoupila do životů prvních lyžařů v Království českém již zpočátku. Svaz byl trestán za to, že nevstoupil do unie, a následný bojkot měl dát najevo, že pokud neuposlechnou, nebude se moci žádný lyžař ani závody rozvíjet kupředu. Češi však tento problém vyřešili jinak. Nebyli z těch, kteří by svésili hlavu, ale bojovali o své zájmy dále. Kontaktovali severské země, kde se lyžařství rozvíjelo již dlouho a tamější lidé byli ochotni naučit svému umění i jiné zájemce. Tím, že norští instruktoři přijeli do Království českého, ukázali, že se bojkotu nezaleknou. V takto krásném sportu by neměly dominovat politické zájmy nad lidskou radostí a uspokojením z přirozeného pohybu. Svaz v Království českém prokázal nebojácnost a odhodlanost bojovat za rozvoj lyžařství. A právě tyto vlastnosti byly hlavním symbolickým kapitálem počátků českého lyžování.

7.2 Osobnosti, které se podílely na vzniku organizovaného lyžování

O zlepšení kvality života lidí na horách se staral Jan Buchar. Jako člen Klubu českých turistů si byl vědom chudoby krkonošských horalů, a proto to nezapomínal zmiňovat před bohatými turisty, kteří navštívili hory nebo kterým přednášel. Jeho zásluhou byly například pořádány sbírky, které pomohly lidem v nejtěžším životním postavení. Luštinec zmiňuje například rok 1898, kdy proběhlo podělování dětí na Benecku a ve Štěpanicích. V krásně vyzdobené místnosti, kde nechyběl ani ozdobený stromeček, což tehdy ještě nebylo běžné, byli žáci obdarováni předměty, z kterých měli ohromnou radost. Dnes si toho nikdo tolik neváží, ale děti dostaly kvalitní oděv a k tomu každé velkou vánočku, jablka a ořechy, což byly tehdy vysoce oceňované komodity.⁹⁰

Zpočátku se lyžařům říkalo „skijáci“ a první zájemci o tuto aktivitu se objevili v Praze. Josef Rössler-Ořovský, člen pražského Bruslařského klubu a pozdější dlouholetý starosta

---

⁸⁹ RAMPA (1963), s. 49.

⁹⁰ LUŠTINEC (2002), s. 25.

pražského Ski klubu, objednal dva páry lyží. Prvně je otestoval na svém dvoře, následně u Belvedéru (na dnešní Letné). O tři roky později měl Pražský bruslařský klub již 24 párů lyží různých tvarů.⁹¹

Josef Rössler-Ořovský založil první lyžařský svaz na světě, což je skutečnost v dnešní době ne příliš známá a připomínaná. Pro tehdejší lyžaře znamenalo vytvoření nového sdružení mnoho. Ořovský prokázal nebojácnost a kreativitu, na kterou neměl tehdy nikdo tolik odvahy. Dalo by se říct, že tato událost přispěla i k národní emancipaci, Češi byli o krok napřed.

V prosinci roku 1892 přiváží hrabě Jan Harrach jedny z prvních lyží pro své lesníky.⁹² V lednu 1893 se v jilemnickém turistickém výboru projednává jízda na sněžnicích (lyžích) a následující rok se chlubí Buchar, že u nich používají 120 párů lyží. Novinkou také je, že toho roku hodlali uspořádat veřejné cvičení a společný výlet přes Žalý až na Labskou boudu.⁹³

Hrabě Harrach se k informaci o lyžích dostal přes svůj sociální kapitál. Jednou ve Vídni se dal do hovoru se švédsko-norským vyslancem a mluvili o tuhých zimách na severu i v Krkonoších. Vyslanec dal hraběti tip na lyže a myšlenka byla realizována: nechal si poslat lyže pro své lesníky. Nejprve je dal na vyzkoušení vrchnímu lesnímu Ferdinandu Reichovi z Jilemnice. Ten 3,5 metrů dlouhé lyže vyzkoušel,⁹⁴ přišel i s inovacemi a Harrach podle jeho rad zadal objednávku do Horní Branné na výrobu několika párů. Vidíme tedy, že hrabě Harrach se oprávněně těšil pověsti šlechtěného a moudrého správce. Pomáhal lidem, což lze považovat za důležitý symbolický kapitál tohoto muže, nebál se vstoupit do rizika a vložil ekonomický kapitál do pomůcky, kterou do té doby nikdo, včetně jeho lesníků, neuměl ovládat.

7.3 Ekonomické souvislosti

Málokterá organizace tehdy dokázala fungovat bez příspěví státu či jiného subjektu. Stát vkládal ekonomický kapitál do klubů a ti jej investovali dále. Kluby investovaly kapitál do pořádání závodů, což byla dobře výdělečná činnost i zpětně pro Svaz. Bylo třeba zajistit

---

⁹¹ RAMPA (1963), s. 18–19.

⁹² LUŠTINEC (2002), s. 28.

⁹³ LUŠTINEC (2002), s. 28.

⁹⁴ SUK (2015).

plakáty oznamující konání události, ceny pro nejlepší tři závodníky, čísla pro označení a lepší identifikaci závodníků, ubytování pro přespolní závodníky, což nebylo vůbec jednoduché. Žádné velké budovy nebyly, a tak měli organizátoři sepsána jména a počet míst, kam by mohli závodníky uložit k přenocování.

Klub Vysoké nad Jizerou v roce 1914 požadoval od Svazu větší subvence, aby mohl postavit boudu, kde by se dalo topit. O několik let později roku 1920 žádali o dodávku uhlí, aby mohli vytápět místnost cizincům, a jelikož uhlí nebylo, závodili pouze místní.

Závod nebyl obvykle prodělečnou akcí. Každý závodník musel vložit vklad v rozmezí jedné až tří korun, dnes by se řeklo zaplatit startovné, přičemž pokud závod dokončil, byl mu vklad vrácen, pokud ne, vklad zůstal pořadateli.

Pravidelně se chodily dívat spousty diváků a každý z nich musel náležitě zaplatit vstupné. Pro porovnání: roku 1905 se vybíralo 20 haléřů, zatímco v roce 1933 se vybíralo 6 korun za vstupné. Ani výběřčí nezůstávali zkrátka a každý dostal 10 % z vybrané částky. V zápiscích z jednání bylo uvedeno, že v roce 1909 přišlo na závod 6 000 diváků, za vstupné tedy nebyla vybraná malá částka.⁹⁵

Ekonomický kapitál Svazu lyžařů se zvětšoval i díky malíři Jaroslavu Skrbkovi, který vytvořil roku 1912 8 000 kusů uměleckých nálepek a výtěžek z nich šel jenom Svazu. Byli na nich zobrazeni zejména lyžaři a turisté je lepili na pohlednice a posílali známým.⁹⁶

Roční klubový poplatek roku 1921 činil pro domácí 2 koruny jako zápisné a 6 korun samotný klubový poplatek. Pro přespolní platil tentýž poplatek za zápisné, ale klubový poplatek 10 korun. Svaz lyžařů ani v tomto případě nezůstával ochuzen o nárůst ekonomického kapitálu, jelikož právě 4 koruny byly odváděny za každého závodníka.

Být členem klubu začleněného do Svazu lyžařů znamenalo nejenom prestiž, vyplývaly z toho i jisté výhody. Například pokud byl lyžař zaregistrován na Svazu, byly mu poskytovány slevy ve výši 33–40 % na vlak, jestliže předložil platnou legitimaci s fotografií. Legitimace stála 30 haléřů, což nebylo mnoho, a prolongace na další rok 20 haléřů.⁹⁷

Svaz přikládal velký důraz na to, aby se kluby i Sokolové registrovali do Svazu. Šlo zejména o peněžní dotace od státu. Čím více zaštiťovali klubů, tím víc jim bylo přidělováno

---

⁹⁵ SUK (2015).

⁹⁶ SUK (2015).

⁹⁷ SUK (2015).

peněz. Ekonomický kapitál následně poskytoval Svaz i klubům. Jednak měli lyžaři již zmíněné slevy na vlaky, ale hlavně dostávali kluby příspěvky na pořádání závodů. Například 2. února 1913 bylo ve správě klubu Vysoké nad Jizerou uvedeno, že na pořádání mistrovského závodu jim bylo zasláno 400 korun.

Roku 1910 sdružuje Svaz lyžařů již 28 klubů s počtem 1 500 členů. Zájem stoupá a roku 1914 bylo evidováno již 61 klubů se 7 500 lyžaři.

Avšak ani počátky Svazu lyžařů nebyly tak idylické, jak to může vypadat. Josef Rössler-Ořovský sice Svaz založil, ale protože měl spoustu jiných aktivit, dál se mu nevěnoval. Tak se stalo, že roku 1906 posílá Vysoké nad Jizerou dopis schválený radou Janu Bucharovi (předseda Svazu), ve kterém se táží, zda vůbec Svaz ještě existuje, jaké jsou jeho stanovy a nejdůležitější byla otázka po tom, zda jsou vůbec členy Svazu.

Jak již bylo zmíněno, založit nový klub, svaz či jinou organizaci nebylo jednoduché. V Praze žili občané, kteří měli peníze, ale neměli sních, proto jezdili do Krkonoš. Železniční dráhy po dohodě se Svazem lyžařů v Království českém poskytovali lyžařům slevu na jízdenku, což bylo velké lákadlo. Nebylo však jediné. Lyžařské vlaky totiž obsahovaly i jídelní vůz, kde mohli cestující kvalitně a levně pojest, a také zábavní vůz. V něm se cestující bavili, tančili a cesta jim vesele a rychle ubíhala.⁹⁸

---

⁹⁸ SUK (2015).

8 Sokol

Lyžování bylo výrazem vlastenectví, tedy nejen lyžování, ale pohyb celkově. Můžeme si to demonstrovat na příkladu spolku Sokol.

Sokol byla česká tělocvičná jednota, kde hlavním cílem bylo po vzoru řecké kalokagathie pěstovat tělesnou i duševní zdatnost. Spolek založil roku 1862 doktor Miroslav Tyrš spolu s obchodníkem Jindřichem Fügnerem, který vznik financoval a v Praze postavil jednu z tehdy nejlepších tělocvičen ve střední Evropě.⁹⁹ Jak poznamenává Tyršova manželka Renáta,¹⁰⁰ na vzniku sokolství nese svou zásluhu lékař, který poslal nemocného Tyrše do tělocvičného ústavu.

*„Roku 1862 zakládá Miroslav Tyrš české spolkové tělovýchovné hnutí Sokol.“*¹⁰¹ Novotný v úvodu své knihy zmiňuje, že vznik Sokola znamenal také nástup novodobého spolkového hnutí u nás. Toto hnutí mělo pomocí občanské a národní aktivity přispět k uspořádání veřejného života a nahradit i tehdy neexistující politické organizace. V Sokolu se snažili o všestranný vývoj člověka, aby již nepanovaly předsudky o bezbožnosti a nemravnosti sportu, jak prohlašovala konzervativní veřejnost v čele s katolickou církví.¹⁰²

V počátcích byla tělesná výchova záležitostí soukromých ústavů, ale od června 1861 začali propagátoři tělesné výchovy pocítovat potřebu veřejného společenského základu. Novotný podotýká, že iniciativa patřila nejprve německým klientům Schmidtova ústavu,¹⁰³ ale brzy přijali ke spolupráci na stanovách i české kolegy. V duchu nacionální snášenlivosti chtěli založit tělocvičný spolek společně.¹⁰⁴

---

⁹⁹ *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích*, s. 384.

¹⁰⁰ NOVOTNÝ (1990), s. 6.

¹⁰¹ KULHÁNEK (1989), s. 33.

¹⁰² NOVOTNÝ (1990), s. 1.

¹⁰³ Ferdinand Schmidt převzal ústav Seeganův na Václavském náměstí a přeměnil jej na ústav soukromý (NOVOTNÝ, 1990, s. 2.) Tyrš zde vydělával své první peníze (tamtéž, s. 4).

¹⁰⁴ NOVOTNÝ (1990), s. 3.

8.1 Vznik prvního ryze českého spolku

Tyrš se nabídl, že stanovy přeloží do češtiny. Posléze se vše odehrálo jinak, ředitel pražské filiálky nabídl podporu 900 zl., pokud bude spolek německý. Němci souhlasili. Tento čin vyburcoval Tyrše natolik, že se rozhodl založit vlastní český spolek. Přestože jeho sociální kapitál nebyl moc rozšířený, poradil si a kontaktoval MUDr. Eduarda Grégra, jehož sociální kapitál byl naopak značně široký a ten mu spolu s dalšími lidmi pomohl uskutečnit tuto vizi.¹⁰⁵ Jejich symbolický kapitál nenechal upadnout v zapomnění kamarádův nápad, který je také nadchl. Zakládající členové vložili 10 zl. ze svého ekonomického kapitálu, cvičenci 1 zl. Starostou spolku s názvem Tělocvičná jednota pražská byl po menších rozporech zvolen Jindřich Fügner, a jak se ukázalo, byla to skvělá volba.¹⁰⁶

Od roku 1882 pořádala organizace veřejné tělocvičné vystoupení, takzvané slety. Jednota pořádala mimo tělovýchovnou i osvětovou činnost a vlasteneckou a brannou výchovu. Roku 1952 byla Česká obec sokolská zrušena, avšak plně obnovena po roce 1989. Tyrš také významně ovlivnil vznik Tělocvičného spolku paní a dívek pražských roku 1869. Mimo jiné řídil a organizoval soukromý ústav tělocvičný pro chlapce a dívky.¹⁰⁷

8.2 Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner

Miroslav Tyrš se narodil 17. září 1832 v Děčíně. Otec, zámecký lékař, mu po brzké smrti zanechal peníze, ale vychovávat jej museli příbuzní. Kvůli častým nemocem mu bylo doporučeno navštěvovat tělocvičný ústav. Zdraví se zlepšilo. Studium uspíšilo i jeho národní uvědomění. Po maturitě roku 1850 začal původně studovat práva, ale více jej oslovilo studium výtvarného umění, zejména antického, estetika a filosofie. Zajímal se i o matematiku a na lékařskou fakultu chodit na anatomické přednášky. Roku 1860 získal titul doktora filosofie¹⁰⁸ a seznámil se s Jindřichem Fügnerem.

---

¹⁰⁵ NOVOTNÝ (1990), s. 5–6.

¹⁰⁶ NOVOTNÝ (1990), s. 7.

¹⁰⁷ *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích*, s. 549.

¹⁰⁸ NOVOTNÝ (1990), s. 4.

Jindřich Fügner se narodil 10. září roku 1822 v Praze. Po vzoru svého otce se stal obchodníkem a roku 1846 od něj převzal velkoobchod textilním zbožím. Patřil k nadprůměrně vzdělaným mužům, zajímal se i o veřejný život kolem sebe, zastával myšlenky společenské rovnosti a demokratické ideje svobody.¹⁰⁹ Pro Sokol nelitoval žádných prostředků, podporoval organizaci svým ekonomickým kapitálem, a proto byl zvolen za starostu Sokola pražského.¹¹⁰

S Miroslavem Tyršem se seznámili ve Fügnerově myslivně roku 1860. Velice si rozuměli ve věcech rovnoprávnosti a svobody, odmítali národnostní útlak a sociální nerovnost. Společně hovořovali o ideji tělovýchovy jako prostředku k fyzickému a duševnímu zdraví i nástroje, který by pro národně-emancipační hnutí přivedl českou veřejnost.¹¹¹

Jindřich Fügner, člověk s neobyčejně bohatým sociálním i symbolickým kapitálem, pomáhající rozvoji pohybu a utužování vztahů přes společné cvičení a výlety, zemřel na otravu krve 15. listopadu roku 1865 v Praze.¹¹²

Miroslav Tyrš odjel roku 1884 po složení funkce náčelníka v Sokolu Pražském do Tyrolských Alp, kde podnikal celodenní túry do hor. 8. srpna odešel na výlet do údolí horské řeky Aachy, která byla kvůli deštům nezvykle rozvodněná. Poté už jej nikdo nespatriil. 21. srpna bylo Tyršovo tělo nalezeno na břehu řeky.¹¹³

---

¹⁰⁹ NOVOTNÝ (1990), s. 4.

¹¹⁰ PACINA (1986), s. 19–20.

¹¹¹ NOVOTNÝ (1990), s. 5.

¹¹² NOVOTNÝ (1990), s. 22.

¹¹³ NOVOTNÝ (1990), s. 38.

9 Závěr

Cílem mé práce bylo prozkoumat počátky běžeckého lyžování na našem území a propojit téma historie tohoto sportu s poznatky o širším kulturním, sociálním a ekonomickém kontextu sledované doby. Dále jsem se zajímala o osoby, bez kterých by tento sport nevznikl a nerozvinul se do masových rozměrů. Chceme-li porozumět počátkům lyžařského sportu, je třeba nepodceňovat přínosy jednotlivých osobností. Současně je nezbytné vybrané postavy nahlížet nejenom z hlediska jejich osobnostních charakteristik, ale i jako příslušníky společnosti a specifických profesních, zájmových, politických a jiných skupin. Podstatnou roli při formování českého sportovního hnutí hrál i problém nacionalismu.

Vedle pramenů z oblasti české historie se práce opírala také o myšlenkový zdroj zaměřený mnohem obecněji – mimo přesný časový a prostorový rámeček. Tímto zdrojem se staly Bourdieuvy koncepty habitus, pole a kapitálu. Bourdieu se zabýval jednak rozdíly mezi lidmi a skupinami, jednak tím, co mají jednotliví lidé pohybující se na tzv. poli společného. Odlišnosti i podobnosti jsou provázány se vkusem, zájmy i s tím, co k jejich prosazování můžeme využít. Řeč je pak o kapitálech, přičemž je nutné zdůraznit pestrost druhů kapitálů. Jednotlivé kapitály se mohou u lidí vyskytovat v různé míře.

Pokud bych měla postihnout přínos své práce, zdůraznila bych skutečnost, že sport je fenomén jak historický, tak i současný, pokaždé fenomén společenský. Chceme-li mu rozumět, měli bychom znát jeho vývojové souvislosti a provázanost s tím, jak lidé žijí, jaké jsou jejich možnosti jednání. Bourdieu svou teorii formuloval sice v druhé polovině 20. století, ukazuje se však, že ji lze alespoň částečně používat i při pohledu do vzdálenější historie.

Můj přístup byl významně zaměřený do historie. Pro další zkoumání se mi jako závažné jeví téma srovnávání minulosti se současností. Je např. sport něco, co dnes lidi spojuje tak intenzivně, jak tomu bylo v minulosti? Je sport oblastí, v níž je pro úspěch ekonomický kapitál důležitější, než tomu bylo v minulosti? Jinou oblastí zájmu by se mohlo stát téma, které jsem do své práce již vůbec nezahrnula, ale které je pro Bourdieua důležité, a to je rodina a ovlivňování mladší generace staršími, kdy mladší mohou být chápáni jako dědicové předků.

10 Seznam použité literatury

BARTOŠ, Martin. Kapitoly z dějin turistiky a lyžování v Krkonoších do r. 1945. In: *Ročenka Státního okresního archivu v Trutnově*. Trutnov: Státní okresní archiv v Trutnově, 2000. ISBN 80-902709-2-1. ISSN 1212-5229.

BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Překlad Věra Dvořáková. Praha: Karolinum, 1998, 179 s. ISBN 80-718-4518-3.

DUROZOI, Gérard a ROUSSEL, André. *Filozofický slovník*. Překlad Jan Binder. 1. vyd. Praha: EWA, 1994, 352 s. ISBN 80-857-6407-5.

DVOŘÁK, Jiří. 100. výročí tragédie Hanče a Vrbaty. *Krkonoše. Jizerské hory*. Roč. 46, č. 4 (2013), s. 11.

Filozofický slovník. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2009, 358 s. ISBN 978-80-242-2582-1.

GIDDENS, Anthony a SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013. 1049 s. ISBN 978-80-257-0807-1.

GUTH-JARKOVSKÝ, Jiří Stanislav. *Společenský katechismus*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1992.

CHOVANEC, Felix. *Dějiny lyžování: určeno pro posl. fak. tělesné výchovy a sportu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1989, 132 s. Učební texty vysokých škol.

CHOVANEC, Felix. *Stručný přehled vývoje lyžařství*. 2., dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971, 156 s.

Jan Buchar. Dostupné z: <http://www.ergis.cz/krkonose/index.php?lang=cz&db=17&ID=105> [online]. Ergis, Lánov: Mediapool, 2008- [cit. 2015-03-16]. Nestránkováno.

KOŽÍK, František, LUŠTINEC, Jan. *Synové hor*. 4., rozš. vyd. Hradec Králové: M&V, 2006, 118 s., [15] s. obr. příl. ISBN 80-867-7113-X.

- KULHÁNEK, Otto. *Malá encyklopedie lyžování*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1987, 483 s.
- KULHÁNEK, Otto. *Zlatá kniha lyžování: z dějin československého a světového lyžařství*. 1.vyd. Praha: Olympia, 1989, 597 s.
- LUŠTINEC, Jan. *Krkonoše pohledem Jana Buchara a Josefa Vejnara*. Vyd. 1. Liberec: Nakladatelství RK, 2002, 142 s. ISBN 80-903-033-1-5.
- NOVOTNÝ, Jan. *Sokol v životě národa*. Praha: Melantrich, 1990, 40 s.
- Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích*. Vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství – Cesty, 2003, 751 s. ISBN 80-718-1959-X.
- PACINA, Václav. *Sport v Království českém*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1986, 237 s., fot. příl. Archiv (Mladá fronta).
- PETRUSEK, Miloslav, MAŘÍKOVÁ, Hana a VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996. 2 sv. ISBN 80-7184-311-3.
- RAMPA, Miroslav. *Na hřebenech vichřice*. Havlíčkův Brod: Východočeské nakladatelství, 1963.
- SUK, Aleš. Stoletý příběh. *Krkonoše. Jizerské hory*. Roč. 46, č. 3 (2013), s. 4–9.
- SUK, Aleš. Osobní sdělení, 2015-04-13, Dolní Branná. Poznámky z interview jsou uchovány v osobním archivu autorky BP.